

ВОРОНА Лариса – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91000, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0-0001-9878-6547>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.4>

Бібліографічний опис статті: Ворона, Л. (2021) Дистанційне навчання в закладах позашкільної освіти. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*, 12 (44), 30–35, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.4>

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуті та окреслені характеристики основних форм дистанційного навчання, що є інновацією не тільки для позашкільної освіти, а й для всієї освітньої системи країни. Вперше вчителі, вихователі, викладачі, педагогічні працівники змушені були за короткий час кардинально змінити форми та методи навчання і перейти на неадаптоване в сучасному освітньому процесі дистанційне навчання. Карантин змусив нас, освітян, в тому числі педагогів-позашкільників, працювати зі своїми гуртківцями у віддаленому доступі. І хоча на певний час оселилася тиша у навчальних кабінетах, лабораторіях, майстернях, карантин спонукає педагогів закладів позашкільної освіти до креативного пошуку активних форм спілкування з гуртківцями через мережу Інтернет, розвитку їх творчих здібностей та життєвих компетентностей. У статті надані поради щодо організації дистанційного навчання в закладах позашкільної освіти. У практику роботи педагогів увійшли проведення групових та індивідуальних онлайн-занять, майстер-класів, консультацій, хвилинок спілкування, відеопрезентацій, онлайн-виставок, фотозвітів та інше. Автор пропонує інструментарій дистанційного навчання на час карантинного періоду та різні дистанційні форми проведення занять у гуртку. Керівники гуртків тримають зв'язок із вихованцями та їх батьками через електронну пошту, телефонний зв'язок, Facebook, Messenger, Viber, Skype Instagram. Ситуація, яка виникла в країні, стала найбільшим та найскладнішим викликом для всієї освітянської спільноти та системи освіти України загалом за роки незалежності, дистанційне навчання стало вимушеним експериментом, який має стати поштовхом до аналізу, висновків, швидкого прийняття рішень для організації освітнього процесу в будь-яких умовах.

Ключові слова: позашкільна освіта, заклади позашкільної освіти, дистанційне навчання, вихованці закладів позашкільної освіти.

VORONA Larysa – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Pedagogy, Taras Shevchenko National University of Luhansk, 2, Oboronna str., Luhansk, 91000, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9878-6547>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.4>

To cite this article: Vorona, L. (2021) Dystantsiine navchannia v zakladakh pozashkilnoi osvity [Distance learning in out-of-school education institutions]. *Human Studies. Series of Pedagogy*, 12 (44), 30–35, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.4>

DISTANCE LEARNING IN OUT-OF-SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS

Summary. The article considers and outlines the characteristics of the main forms of distance learning, which is an innovation not only for out-of-school education, but also for the entire educational system of the country. For the first time, teachers, educators, teachers, pedagogical workers were forced in a short time to radically change the forms and methods of teaching and move to unadapted in the existing educational process of distance learning. Quarantine forced us educators, including teachers – out-of-school teachers to work with their students in remote access. Although silence has settled for some time, quarantine in classrooms, laboratories and workshops encourages teachers of out-of-school education institutions to creatively search for active forms of communication with students via the Internet, development of their creative abilities and life competencies. The article

provides advice on the organization of distance learning in out-of-school education institutions. The practice of teachers' work includes conducting group and individual online classes, master classes, consultations, minutes of communication, video presentations, online exhibitions, photo reports and more. The author offers distance learning tools for the quarantine period and various distance forms of classes in a circle. Club leaders keep in touch with students and their parents via e-mail, telephone, Facebook, Messenger, Viber, Skype Instagram. The situation in the country has become the biggest and most difficult challenge for the entire educational community and education system of Ukraine as a whole since independence, distance learning has become a forced experiment that should be an impetus for analysis, conclusions, rapid decision-making for the educational process in any -what conditions.

Key words: *out-of-school, out-of-school education, out-of-school education institutions, upbringing.*

Вступ. У період вимушеного карантину Міністерство освіти і науки України рекомендує для ефективної організації навчання здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти в умовах обмеження освітнього процесу використовувати елементи та форми дистанційного навчання. Для більшості освітян країни така форма організації освітнього процесу є новою і викликає багато труднощів та незручностей. Та, незважаючи на це, освітянська спільнота сміливо стала опановувати та використовувати комп'ютерні та телекомунікаційні технології як засіб взаємодії з учнями в процесі організації дистанційного навчання. Педагоги стали шукати нові форми і методи роботи з дітьми. Для позашкільля дистанційне навчання є абсолютною інновацією, яка ламає всі стереотипи освітнього процесу в таких закладах. На керівників гуртків закладів позашкільної освіти покладена особлива місія. Завантажені онлайн-уроками та домашніми завданнями діти потребують розвантаження, творчої та креативної роботи. Тому керівники гуртків позашкільних закладів, організовуючи дистанційне навчання, мають на меті розвантажити дітей фізично та емоційно, зацікавити новим форматом роботи, дати змогу проявити творчість, креативність, фантазію. Дистанційне навчання має свої недоліки і переваги, головне, що діти не залишаються поза увагою.

Аналіз останніх досліджень. В організацію та формування дистанційного навчання значний внесок зробили вчені В.Г. Биков, Ю.О. Жук, І.П. Підласий, С.М. Мигович, В.І. Олійник, О.В. Овчарук та ін. Питання впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладів освіти розглядається як інновація, що є інструментом та засобом забезпечення рівного доступу до якісних освітніх послуг усіх здобувачів освіти на всіх рівнях.

Мета статті – проаналізувати дистанційне навчання як форму освітньої діяльності, що використовується під час карантину в системі позашкільної освіти України, основні переваги та недоліки щодо розробки та впровадження елементів дистанційного навчання в роботі закладів позашкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Дистанційне навчання в Україні регулюється низкою нормативних документів: «Національною доктриною розвитку освіти» (Про Національну доктрину розвитку освіти, 2002), «Концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні» (Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні, 2000), «Національною програмою інформатизації» (Про Національну програму інформатизації, 1998), законами України «Про освіту» (Про освіту, 2017), «Про позашкільну освіту» (Про позашкільну освіту, 2000), наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» (Положення про дистанційне навчання, 2004).

Стаття 18 Закону України «Про позашкільну освіту» говорить про те, що позашкільна освіта здійснюється диференційовано відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей вихованців, учнів і слухачів з урахуванням їх віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я в різноманітних організаційних формах, серед яких є і дистанційне навчання (Про позашкільну освіту, 2000).

Незважаючи на форми та методи навчання, одним із головних завдань позашкільної освіти, визначених Законом України «Про позашкільну освіту», є створення умов для творчого, інтелектуального, духовного та фізичного розвитку вихованців, учнів і слухачів; пошук, розвиток та підтримка здібних, обдарованих і талановитих вихованців, учнів, слухачів (Про позашкільну освіту, 2000).

Актуальними питаннями організації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти є:

- забезпечення вільного вибору кожною дитиною напряму та виду діяльності з урахуванням її здібностей, нахилів та потреб, творчого, інтелектуального, духовного та фізичного розвитку;
- застосування особистісно орієнтованих технологій в освітньому процесі;
- впровадження компетентнісного та діяльнісного підходів у навчально-виховній діяльності закладу;
- створення умов для соціально-педагогічної, психолого-педагогічної підтримки учнівської молоді «вразливих» категорій;
- організація профорієнтаційної підготовки вихованців;
- осучаснення змісту навчальних програм, форм і методів навчання та виховання;
- співпраця закладів позашкільної освіти з громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування, закладами середньої загальної освіти та освітніми закладами всіх рівнів;
- розвиток інформаційних та комунікативних технологій, організація дистанційного навчання у позашкільному навчальному закладі, в тому числі для дітей з особливими потребами.

Дистанційне навчання – форма організації і реалізації освітнього процесу, за якою його учасники (об'єкт і суб'єкт навчання) здійснюють навчальну взаємодію принципово і переважно екстериторіально (тобто на відстані, яка не дозволяє і не передбачає безпосередню навчальну взаємодію учасників віч-на-віч, інакше, коли учасники територіально знаходяться поза межами можливої безпосередньої навчальної взаємодії і коли в процесі навчання їх особиста присутність у певних навчальних приміщеннях навчального закладу не є обов'язковою) (Биков, 2001).

Незважаючи на особливості та специфіку дистанційного навчання діяльність закладів позашкільної освіти має бути спрямована на:

- діяльність позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного спрямування направлена на розвиток освітніх форм навчально-виховної роботи з комплексного вивчення природи та сільського господарства (квітництво, лісництво, садівництво, бджільництво), розширення знань про збереження навколишнього середовища, розв'язання екологічних проблем, формування екологічної свідомості;
- діяльність туристсько-краєзнавчих позашкільних навчальних буде спрямована на вивчення історії рідного краю та довкілля, формування в дітей та молоді почуття патріотизму, оволодіння практичними вміннями й навичками з туризму і краєзнавства, пропаганду здорового способу життя;
- діяльність позашкільних навчальних закладів науково-технічної на розвиток інтересу дітей та молоді до науково-технічної творчості, розширення наукового світогляду, створення умов для набуття вихованцями техніко-технологічних умінь та навичок, активізацію раціоналізаторсько-винахідницької, конструкторської та пошукової діяльності;
- діяльність позашкільних навчальних закладів художньо-естетичного напряму на розвиток творчих здібностей, формування особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва, розвиток естетичної свідомості, здатності до самореалізації та самовдосконалення, основними завданнями залишаються розширення і збагачення художньо-естетичного досвіду, опанування художніх вмінь та навичок у практичній діяльності, формування художньої компетентності;
- діяльність позашкільних навчальних закладів системи Малої академії наук України направлена на реалізацію головного завдання – пошуку, підтримки та розвитку обдарованих, здібних до наукової діяльності дітей та молоді (Дистанційна освіта в сучасній освітній, 2019).

В умовах, що склалися сьогодні в країні, більшість закладів освіти, в тому числі і заклади позашкільної освіти, виявилися неготовими до таких викликів, бо не мають досвіду роботи та напрацювань дистанційного навчання. Педагогічні працівники, для яких дистанційне навчання є інновацією, під час карантину вимушені шукати та опановувати різноманітні форми та засоби роботи з дітьми. Викликом для педагогів стала наявність великої кількості засобів та можливостей інформаційних комунікацій.

При дистанційному навчанні, що здійснюється за допомогою інформаційно-цифрових технологій, найчастіше радять використовувати:

Електронна пошта – це стандартний сервіс Інтернету, що забезпечує передавання повідомлень, як у формі звичайних текстів, так і в інших формах (графіки, таблиці, відео, презентації, малюнки, фото). У системі освіти електронна пошта використовується для організації спілкування педагога й учня, а також учнів між собою.

Форум-заняття – Інтернет-ресурс, популярний різновид спілкування в Інтернеті, найпоширеніша форма спілкування педагога й учнів при дистанційному навчанні. На форумі створюються теми для спілкування. Всі, кого цікавить певна інформація, можуть зручно і швидко переглянути її на форумі.

Чат-заняття – спілкування користувачів мережі в режимі реального часу, засіб оперативного спілкування людей через Інтернет.

Відеоконференція – це конференція реального часу в онлайн-режимі. Відеоконференція проводиться у визначений день і в призначений час. Обговорення й прийняття рішень, дискусії, захист проєктів відбуваються в режимі реального часу. Педагог і учні можуть бачити один одного, вчитель має змогу супроводжувати лекцію наочним матеріалом. Відеоконференція – один із сучасних способів зв'язку, що дозволяє проводити заняття у «віддалених класах», коли учні і педагог знаходяться на відстані.

Блог – це особистий ресурс, де право на публікацію належить одній особі чи групі людей. Педагог у блозі може виставляти завдання для учнів, діти у своїх блогах висвічувати результати своєї роботи (фото, відео, презентації). Можливість коментувати повідомлення може викликати дискусію та обговорення.

Середовище Classroom дає змогу організувати онлайн-навчання, використовуючи відео, текстову та графічну інформацію, різні додатки Google. Педагог має змогу контролювати, систематизувати, оцінювати діяльність, переглядати результати виконання завдань, застосовувати різні форми оцінювання.

Zoom-платформа – це сервіс для проведення відеоконференцій та онлайн-зустрічей. Організувати зустріч може будь-який користувач, що створив обліковий запис. До відеоконференції може підключитися будь-який користувач за посиланням або ідентифікатором конференції. Нині цей Інтернет-ресурс став найбільш популярним при дистанційному навчанні.

Соціальні мережі та Viber дають змогу створювати закриті групи, чати, обговорення тем, завдань, проблем, інформації (Дистанційна освіта, 2008).

Для організації дистанційного навчання недостатньо перенести заняття онлайн без зміни методів і підходів. Перед педагогами стоїть великий виклик – навчитися вільно користуватись сучасними освітніми електронними ресурсами, організувати роботу та мотивувати дітей до навчання, налагодити зворотний зв'язок і відслідковувати результати дистанційного навчання. Неважливо, який із запропонованих ресурсів педагог буде використовувати у своїй роботі, важливо, щоб Інтернет-навчання як основа безперервної освіти було націлене на оволодіння школярами навичок самостійної освітньої роботи, формування в учнів ключових компетентностей.

Специфіка Інтернет-навчання, що базується на телекомунікаційних технологіях, Інтернет-ресурсах і послугах, впливає на способи відбору і структуризації змісту, способи реалізації тих чи інших методів і організаційних форм навчання, що суттєво впливає на функціонування всієї освітньої системи. Учень відбирає й обробляє інформацію, висуває гіпотези, приймає рішення, спираючись на власні роздуми, власне бачення проблеми. У центрі пізнання знаходиться проблема, яка вимагає роботі думки для її розв'язання. Пізнавальна, мисленнєва діяльність учня дозволяє йому виходити за рамки отриманої інформації, будувати нове знання. Роль мережевого викладача полягає в тому, щоб допомогти учням, стимулювати їх до самостійних роздумів, відкриттів, нових поглядів на досліджуване явище, предмет. Водночас педагог і учень залишаються учасниками цього процесу в активному діалозі. У дистанційному навчанні, як і в аудиторному, важливий зворотний зв'язок між педагогами і дітьми, що і є умовою успішного навчання. Підтвердженням дистанційної роботи педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів є дописи в соціальних мережах, висвітлення роботи на сайті закладу. Найпопулярнішою демонстрацією дистанційного навчання у педагогів-позашкільників є проведення майстер-класів, як зворотний зв'язок відео та фотоматеріали гуртківців про виконане завдання, проведення заняття гуртка у вигляді відеоконференції через zoom-платформу.

Не забувають педагоги-позашкільники і про виховну роботу, постійно організують та проводять заочні конкурси, флешмоби та челенджі.

Одним із пріоритетних завдань сучасної державної політики у сфері позашкільної освіти є поліпшення якості освітніх послуг, що насамперед залежить від професійної компетентності педагогічних кадрів. У Законі України «Про позашкільну освіту» (Про позашкільну освіту, 2000) підкреслюється особлива роль закладів цієї ланки системи освіти як одного з визначальних чинників соціального та професійного самовизначення дітей та молоді. Позашкільний навчальний заклад – це особливий простір професійної діяльності педагогічних працівників, поєднання їх педагогічного професіоналізму з володінням іншими спеціальностями, що підсилює виховний вплив на дитину й характеризується творчим використанням педагогічної специфіки професії в навчанні, вихованні та розвитку дітей та молоді. Тому не варто забувати, що дистанційне навчання – це можливість професійного зростання і для педагогів-позашкільників. Онлайн-простір відкрив великі можливості знайти для себе багато нового та цікавого, сформувані нові навички роботи в програмах, почерпнути ідеї для втілення, надихнутись цікавим досвідом колег. Педагоги-позашкільники можуть підвищити фахову кваліфікацію з мінімальним відривом від навчального процесу – отримати необхідні знання з теорії та методики позашкільної освіти і виховання, підвищити рівень фахової компетентності та загальної культури, презентувати свої напрацювання щодо навчання та виховання вихованців, розробляти навчальні програми, методичні рекомендації та посібники.

Підтвердженням самоосвіти для педагогічних працівників є участь у конференціях з отриманням сертифікату, публікації методичних розробок, тез статей, постів у соціальних мережах.

Методичні відділи закладів позашкільної освіти мають активно працювати над розробками перспективних планів роботи, узагальнювати матеріали досвіду роботи педагогів, ознайомлюватися з інноваціями в діяльності закладів позашкільної освіти України, моніторити роботу педагогічних працівників закладу.

Висновки. Загальний рівень охоплення дистанційним навчанням вихованців позашкільних навчальних закладів в умовах карантину на Полтавщині виявився різним. Такий висновок можна зробити, переглянувши сайти та ФБ сторінки обласних позашкільних навчальних закладів та соціальні мережі їх педагогічних працівників. Визначимо фактори, які впливали на якість дистанційного навчання: індивідуальні особливості керівника закладу; технічне забезпечення; рівень цифрової грамотності педагогічних працівників

Організація якісної дистанційної освіти вимагає розвитку відповідних управлінських та педагогічних компетентностей, які не зводяться до володіння основними онлайн-інструментами. Нині відсутні методики, рекомендації, технічні можливості для якісного запровадження елементів дистанційного навчання, відсутні чіткі інструкції щодо дистанційного навчання в закладах позашкільної освіти.

Під час призупинення освітнього процесу педагоги-позашкільники використовують різні форми дистанційного навчання та спілкування: вайбер, електронна пошта, соціальні мережі та ін. Найважливіше тримати зв'язок зі своїми вихованцями, продовжувати готуватись до конкурсів, давати завдання та перевіряти їх виконання, підтримувати та сподіватись на скорішу зустріч. Дистанційне навчання об'єднало всіх учасників освітнього процесу – педагогів, вихованців та їх батьків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биков В.Ю. Дистанційна освіта – перспективний шлях до розвитку професійної освіти. *Педагогічна газета*. 2001. № 1. С. 2.
2. Дистанційна освіта в сучасній освітній діяльності. *Освітній портал*. URL: <http://www.osvita.org.ua/articles/30.html>.
3. Дистанційна освіта: плюси та мінуси. *Освіта.ua*. 06.02.2008. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/adv/46958/>.
4. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. Київ, 2000. 8 с.
5. Положення про дистанційне навчання: затверджено наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 21.01.2004 р. URL: http://ldo.lnpu.edu.ua/file.php/1/diff_docs/pol_dist_ob.htm.
6. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

7. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 4 лютого 1998 р. № 74/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
8. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 38-39, ст. 380. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
9. Про позашкільну освіту : Закон України від 22 червня 2000 р. № 1841-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. URL: <http://mon.gov.ua/tag/pozashkil>.

REFERENCES

1. Bykov V.Yu. (2001) *Dystantsiyna osvita – perspektyvnyy shlyakh do rozvytku profesiyanoi osvity* [Distance education – a promising way to the development of professional education] *Pedahohichna hazeta*, 2001. № 1. s. 2. [in Ukrainian]
2. *Dystantsiyna osvita v suchasnyy osvitniy diyalnosti* [Distance education in modern educational activities] / *Osvitniy portal*. URL: <http://www.osvita.org.ua/articles/30.html>. [in Ukrainian]
3. *Dystantsiyna osvita: plyusy ta minusy*(2008) [Distance education: pros and cons]. *Osvita.ua*. 06.02.2008. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/adv/46958/>. [in Ukrainian]
4. *Kontseptsiya rozvytku dystantsiynoi osvity v Ukraini* (2000) [The concept of distance education in Ukraine]. K. 2000. s. 8. [in Ukrainian]
5. *Polozhennya pro dystantsiynе navchannya* (2004) [Regulations on distance learning]: *zatverdzeno nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy №40 vid 21.01.2004 r.* URL: http://ldo.lnpu.edu.ua/file.php/1/diff_docs/pol_dist_ob.htm. [in Ukrainian]
6. *Pro Natsionalnu doktrynu rozvytku osvity* (2002) [On the National Doctrine of Education Development]. *Ukaz pryzydenta Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 17 kvitnya 2002 roku № 347/2002*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. [in Ukrainian]
7. *Pro Natsionalnoyu prohramoyu informatyzatsiyi* (1998) [About the National Informatization Program]. *Zakon Ukrainy vid 4 lyutoho 1998 roku. № 74/98-VR. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy (VVR)*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. [in Ukrainian]
8. *Pro osvitu* (2017) [About education]. *Zakon Ukrainy vid 5 veresnya 2017 roku, № 2145-VIII. Vidomosti Verkhovnoyi Rady (VVR)*. URL <http://zakon.rada.gov.ua>. [Ukraine]
9. *Pro pozashkilnu osvitu* (2000) [About out-of-school education]. *Zakon Ukrainy vid 22 chervnya 2000 roku. № 1841-III. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy (VVR)*. URL: <http://mon.gov.ua.tag.pozashkil>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 25.05.2021